

Nr 210.

Af herrar **Lindhagen** och **Hage**, *om vissa ändringar i bestämmelserna om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen.*

Genom afvittringen i Norrland och Dalarne liksom förut genom nybyggesupplåtelser skänkte kronan bort sin jord för skapande af en besuten jordbruksbefolkning i dessa trakter. Det hela var anlagdt på att efter fullgörande af viss odlings- och byggnadsskyldighet odlaren skulle få öfvertaga den skänkta jorden och skogen med full äganderätt utan något som helst band å sin person eller sin egendom. Följderna kommo i form af bolagens jordförvärf och den s. k. Norrlandsfrågan.

Efter detta misslyckande började man vid den med tiden oundvikliga koloniseringen äfven på de från afvittringen undantagna kronoparkerna slå öfver, såsom det brukar ske, till en motsatt ytterlighet. Man sökte klaffbinda brukaren till person och egendom så mycket som möjligt. I denna politikens tecken uppstodo de s. k. kronotorpen.

Människorna finna sig alltid till sist i förnuftiga och rättvisa föreskrifter, som i längden främja deras sanna intresse. Men de underkasta sig aldrig olidliga band. Missnöjet bland skogstorparna blef permanent. Särskildt måste trycka dem detta omfattande afgörande i stort och smått, som i själfva verket utan möjlighet till appell är lagd i en enda jägmästares hand. I synnerhet beklagar man sig öfver unga nyexaminerade t. f. jägmästare, hvilka utan erfarenhet och i saknad af hvarje social kunskap och ambition utöfva sin maktfullkomlighet, i lyckliga fall automatiskt, i andra fall ofta godtyckligt eller nyckfullt allt efter skilda temperament.

Ett dylikt missnöje slår sig aldrig till ro. Författningen har därför fått uppgifva den ena maktpositionen efter den andra. Kronotorpen

hade tillkommit genom en skrifvelse af den 29 maj 1891. Enligt kungörelsen den 27 maj 1904 vidtogos några ändringar, hvarigenom, såsom man betecknade det, »systemet med skogstorp förlorade sin ursprungliga karaktär, nämligen den med torpinnehafvet förbundna arbetskyldigheten i förhållande till kronan, och bereddes torparen dels större frihet att ordna för sig, på sätt han funne fördelaktigast, och dels en friare och mera tilltalande ställning inför den allmänna uppfattningen.» I den sålunda inslagna riktningen blef ännu ett steg taget genom 1909 års ytterligare ändrade föreskrifter. Riksdagen betecknade enligt statsutskottets motivering detta steg vara »af sådan räckvidd, att de då ifrågasatta jordupplåtelseerna å kronans mark nästan uteslutande kunde betraktas såsom ett led af den för närvarande lifligt pågående egnahemsrörelsen». Emot en sådan sakernas utveckling hade Riksdagen, hette det, i betraktande af nämnda rörelsens sociala betydelse intet att erinra.

Det nya i 1909 års föreskrifter var hufvudsakligen, att upplåtelse-tiden utsträcktes från 20 till 50 år samt att den efter upplåtelse-tidens utgång lägenhetsinnehafvaren — han kallas nu ej längre torpare — tillförsäkrade optionsrätt till förnyad upplåtelse blifvit mindre förbehållsam. Författningen utsträcktes dessutom att gälla ej blott kronojord i Norrbotten och Västerbotten utan äfven de dock fåtaliga kronoparkerna i de fyra andra nordligaste länen. Däremot kommer enligt de nya bestämmelserna att för lägenheten från och med sextonde besittningsåret erläggas en betydligt drygare afgift än förr, och det förspörjes, att man inom domänstyrelsen har den uppfattningen, att den kommer att visa sig för betungande.

För öfrigt äro de gamla banden tämligen obeskurna kvar sådana, de nu formulerats af Riksdagen och domänstyrelsen, hvilken senare myndighet äger föreskrifva de villkor, som utöfver hvad Riksdagen bestämt samt hvad i allmänhet om arrende finnes i lag föreskrifvet må kunna finnas erforderliga. Missnöjet riktar sig i det tysta eller oförtäckt fortfarande mot dessa band.

Brukaren är sålunda förbjuden att hos sig hysa obehöriga eller vanfrejdade personer. Han känner sig därför ej ha rätt att husbergera en enda människa, som ej tillhör familjen, utan att begå kontraktsbrott.

All jakt till och med å nyttigt vildt är honom förbjudet inom lägenhetens område. Det vore väl riktigare, att den som skall lefva på platsen bör få rätt att jaga på kronoparken till husbehof, i stället för att jakträtt nu är tillagd jägmästaren ensam såsom en förströelse. Fiske å kronoparken ens till husbehof är brukaren icke tillförsäkradt. Åverkan eller olofflig jakt och fiske medför dessutom förlust af lägen-

heten och därpå nedlagdt arbete enligt allmänna arrendelagens jämväl åberopade föreskrifter.

Öfverlåtelse af bruksningsrätten eller arrenderätten, som den fortfarande kallas, får icke ske utan domänstyrelsens medgifvande. Utom de stora omgångar som detta medför, hvarigenom en bra öfverlåtelse kan gå om intet, innefattar en sådan föreskrift enligt de flesta brukares innersta uppfattning ett obehörigt intrång i deras rätt att öfverlåta sitt arbete.

Det förbud som kontraktet synes innefatta att hålla getter, hvilket står uttryckligen utsatt i tidigare kontrakt, finna de också särdeles olägligt, då geten är fattigmans billigaste mjölkdjur.

Att brandskadeersättning skall lyftas af kronan anses också vara ett obehörigt förmynderskap, liksom äfven en stor del af de föreskrifter, utöfver redan nämnda, i allmänna arrendelagen, hvarigenom bruksningsrätten blir förverkad.

Upplåtelse af kronatorp, tillkomna före 1909 års föreskrifter, äga fortfarande rum på de gamla villkoren intill den tjuguariga upplåtelse-tidens slut. I dessa kontrakt stadgas dessutom, att om torparen blifvit dömd för svårare brott blir han skyldig att flytta från torpet. Likaså kan torparen uppsägas såsom påföljd för ovarsamt handhafvande af eld eller därför att torparen »företager sig annat, som väsentligen strider mot lag eller allmän ordning eller underlåter att fullgöra åtagna skyldigheter eller ställa sig till efterrättelse gifna föreskrifter». Dylika bestämmelser, i den mån de strida emot allmänna arrendelagen, borde de äldre kronatorparna omedelbart befrias ifrån liksom äfven från andra för dem ännu gällande strängare bestämmelser.

I korthet sagdt brukar missnöjet ibland formuleras så, att man vill vara »likställd med öfriga bönder på orten, dock med den skillnaden att nybyggarne icke få rätt att skattelösa jorden utan grunden förblir i statens ägo». Detta pekar hän mot det nya ofta begärda upplåtelsesätt för jordbruk å statsmark, som alltjämt dröjer, under det man för upplåtelse af tomtmark redan fått ett motsvarande institut i tomträtten. Det är nämligen klart, att brukaren måste få känna sig såsom en fri man, hvilket ej blir förhållandet med ett så omfattande husbondevälde som nu är tillmätt statens domänförvaltning. Man måste ju också säga sig, att en sådan uppsikt bör vara lika litet oundgänglig för den nya kolonisationen som för den gamla. Hvad man däremot nu mera måste hålla på är att själfva grunden ej får vara en handelsvara och att staten skall kunna hålla sin skyddande hand öfver ändamålet och brukaren samt äfven tillgodose kommande tidens förändrade kraf i detta

afseende. I de bestämmelser om tomträtt, som antagits för hufvudstaden, har man låtit sig vara angeläget att ordna det nya upplåtelsesättet för stadens mark ur dessa synpunkter: full frihet för besittninghafvaren samt skydd för jordgrunden och ändamålet; något förverkande af besittningsrätten är ej stadgadt och full frihet finns att öfverlåta den.

Författningen framkallar dessutom många klagomål i ett annat afseende. En förutsättning för upplåtelse är »att sådant för skogens vård och bevakning finnes vara gagneligt eller att den jord, hvars upplåtande begäres, är belägen i närheten af odlad bygd eller kommunikationsled och hinder från skogsvårdens synpunkt ej möter». Här sticker skogsvårdsintresset fram fortfarande och då afgörandet dessutom är lagdt i en skogsförvaltnings hand kan man förstå, att trots god vilja detta intresse lätt kommer att onödigtvis och oskäligt dominera på bekostnad af frågans »sociala betydelse». Det vore säkerligen gagneligt, om äfven en social myndighet på orterna eller ambulatorisk fick bedöma omständigheterna.

Mycket bekymmer och nedslagna förhoppningar framkallar ock dels författningens bestämda förbud för upplåtelse i enbart socialt syfte annat än vid bygd eller kommunikationsled och dels dess begränsning att endast gälla för upptagande af »mindre jordbruk» med »tillräcklig» odlingsmark. En myckenhet människor önskar sig ett boningshus och någon täppa eller mindre odlingsmark utan att behöfva vara besutna som jordbrukare.

Det hemställes alltså:

att Riksdagen ville i de år 1909 antagna bestämmelserna om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen besluta ändringar i ofvan angifna syften eller, om det ej medhinnes, hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt förslag därtill.

Stockholm den 26 januari 1912.

Carl Lindhagen.

Ernst Hage.